

Ключевые слова: педагогическая герменевтика, герменевтический поход, информационно-коммуникативная среда, методы работы с текстом.

Linnik H. O. Hermeneutic Approach as a Way of Organizing the Information Environment of the University

The article reveals the essence of pedagogical hermeneutics, described hermeneutical methods of working with texts. The practical significance articles provided concrete examples that illustrate methods of working with different types of texts in the study of pedagogical disciplines.

Key words: pedagogical hermeneutics, hermeneutic approach, information and communication environment, methods of working with the text.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 373.015.31 : 502 / 504 : 378.011.3-051

О. Д. Нікуліна

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ**

Реформування вищої освіти в Україні спрямоване на підготовку компетентних фахівців, які спроможні виявити свій творчий потенціал у розв'язанні актуальних проблем сьогодення, зокрема й вирішення екологічних завдань у різних масштабах: світових, державних, а також у межах певного міста, селища.

Сучасна система вищої освіти орієнтована на використання інформаційних технологій з метою розвитку глобального мислення особистості, заохочування її до оволодіння новими знаннями.

Робота майбутніх учителів з комп'ютером дає їм можливість одержувати інформацію в різних формах: вербальній, образній. При потребі є можливість використовувати текстову, графічну відеоінформацію.

Завдяки інтернету інформованість населення зростає, у тому числі й про екологічні катастрофи, що спонукає кожного замислитися над наслідками технічного прогресу, проблемами існування й розвитку природного середовища.

Майбутні вчителі, ознайомлюючись із природоохоронною інформацією, повинні усвідомити небезпечність байдужого ставлення людей до довкілля. Сучасний стан біосфери викликає занепокоєння

науковців, які вивчають результати моніторингу атмосфери. Наслідком людської діяльності є кислотні дощі, озонові дири в атмосфері, потепління клімату на планеті.

Вода в річках, морях забруднюється хімічними речовинами, що скидаються промисловими підприємствами. Особливої шкоди водним басейнам завдають нафтові плями.

У ґрунт люди вносять велику кількість добрив, пестицидів, які призводять до загибелі мікроорганізмів, мешканців ґрунту, а змиті дощами хімікати попадають у річки, підземні водні басейни. У наш час уже бракує чистої питної води, а тенденції до забруднення її джерел зростають. Це загрожує людям захворюваннями на різні недуги.

Майбутні вчителі повинні усвідомити, що стан екології свідчить про необхідність людям навчитися жити в гармонії з природою.

Потрібно, щоб на сучасних промислових підприємствах розроблялись і впроваджувались безпечні, як для людей так і для природи, технології виробництва: це означає, що треба переглянути умови оптимізації системи „біосфера – суспільство”, щоб природокористування стало економним, зростала природоохоронна активність населення. Ефективне використання енергії та сировини, мінімізація токсичних відходів повинно стати нормою для роботи сучасної промисловості.

Для своїх потреб люди спилують дерев більше, ніж насаджують, що веде до порушення збалансованості в природі, породжує зсув ґрунтів.

Добровільне обмеження прав людини на користь прав природи залежить від наявності екологічної свідомості, яку вчителі повинні прищеплювати в дитинстві. Ось чому актуальність підготовки майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання школярів зростає.

Слід відзначити, що внаслідок людської діяльності біосфера переходить у якісно новий стан – ноосферу. Це означає, що результат діяльності людини стає фактором розвитку біосфери.

Майбутнім учителям потрібно оволодівати знаннями про природу, щоб зрозуміти закони її розвитку, навчитися правильно поводитися в навколишньому середовищі, залучатися до природоохоронної діяльності.

Готовність майбутніх учителів до екологічного виховання школярів визначається якістю екологізації різних навчальних дисциплін у ВУЗі тому, що кожний предмет має свій навчальний потенціал у вивченні природи.

Усвідомлення особистістю екологізації діяльності є важливим фактором у збереженні життя в умовах різного роду катастроф, бо є знання правильної поведінки в небезпечних ситуаціях.

Екологізацію педагогічної діяльності потрібно спрямувати на усвідомлення особистістю безпеки виживання в умовах екологічної кризи.

Вплив природи на інтелектуальну й емоційну сферу особистості має велике значення для виховання школярів. Цей факт був описаний у

працях відомих педагогів Я. Коменського, К. Ушинського. В. Сухомлинський вважав, що природа збуджує в учнів активну пізнавальну діяльність, тому інколи уроки він проводив на природі.

Проблема екологізації діяльності досліджується в роботах науковців Г. Гачева, С. Дерябо, І. Зверева, В. Ясвіна.

Завданням цієї статті є висвітлення шляхів екологізації педагогічної діяльності у підготовці майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання школярів.

Інноваційний підхід до екологічного виховання будується на взаємодії нових і традиційних методів навчання та форм організації навчального-виховного процесу, дидактичного аналізу змісту різних дисциплін з метою пошуку потенційних можливостей вивчення довкілля.

Надбання особистістю екологічних знань, формування аргументованого погляду на взаємодію людини і довкілля потребує пошуку та збору інформації із різних джерел: телебачення, радіо, інтернету, преси.

Соціальним замовленням для сучасної школи є виховання особистості, яка бережно ставиться до природи, людей, до самої себе, як частини природи.

Сучасна екологічна освіта майбутніх учителів повинна спрямувати їх на вироблення власної думки щодо активної позиції в захисті навколишнього середовища, розвитку бажання вивчати природу, досягти розуміння Всесвіту. Саме така особистість здатна виховувати в інших бережливе ставлення до природи, прагнення до природоохоронної діяльності.

Екологічна обізнаність дозволить майбутньому вчителеві розуміти явища природи, необхідність захищати живу й неживу природу.

Розуміння того, що зелені рослини є унікальним планетарним явищем, тільки вони перетворюють сонячну енергію на енергію хімічних сполук (фотосинтез), створюють із неорганічних органічні речовини, спонукає особистість до захисту природи, особливо дикої.

Для збереження унікальності природи люди все частіше створюють Національні природні парки.

Рослини регулюють газовий склад атмосфери тому, що виділяють велику кількість кисню, захищають людей від пилу та шуму.

Рослинний покрив запобігає ерозії ґрунтів. Природа є кормовою базою для диких тварин і частково свійських (випас худоби). Люди користуються дарами природи, вони збирають гриби, ягоди, плоди. Розвинений вилов риби в річках, морях.

Майбутні вчителі повинні усвідомити, що природа ще й лікує людей. Навіть назви місяця українського календаря нагадують людям, коли треба збирати лікарські рослини. У березні збираються бруньки та сік берези, у липні – липовий цвіт, у вересні – цвіт вереску.

Рослини захищають людей від недуг, виділяючи в атмосферу велику кількість фітонцидів, які згубно діють на збудників хвороб: віруси, бактерії.

Занепокоєння вчених станом природи, здебільшого споживацького ставлення людей до її збереження, спонукало їх до глибокого вивчення такого положення в екопсихології та екопедагогіці. Досліджуються фактори свідомого сприйняття особистістю навколишнього природного середовища, дбайливого ставлення до природних ресурсів, формування екологічної культури. Виявлено, що результатом екологічного виховання є зміна поведінки особистості, поява стимулу контролювати свої дії щодо взаємин із природою, розуміння залежності здоров'я людини від чистоти довкілля. Наприклад, не палити, бо це шкодить здоров'ю, не смітити, бо це шкодить природі.

Майбутні вчителі повинні зрозуміти значення відпочинку людини на природі. Активний відпочинок біля води, у лісі сприяє поліпшенню фізичного, емоційного стану людини. Під час відпочинку в природному середовищі людина милується красою краєвидів, у неї з'являється відчуття прекрасного, знімається стресовий стан та проходить втомленість від праці. У залежності від наявності екологічної культури або її відсутності люди поводять себе на відпочинку по-різному. Екологічні переконання людей проявляються в тому, що вони не кидають недопалки, не ламають дерева для багаття, а збирають сухе гілля, не витоптують траву, не зривають квіти, а коли вони готуються до від'їзду, розкладене багаття ретельно гасять, заливають водою. На жаль, все частішими стають пожежі в лісі після відвідин відпочиваючих, а це призводить до знищення великих площ лісових масивів, загибелі тварин.

У процесі підготовки майбутніх учителів до екологічного виховання важливо на навчальних дисциплінах розкривати різні складові природоохоронної діяльності: соціальні, економічні, екологічні.

З метою підготовки майбутніх учителів до природоохоронної діяльності потрібно, щоб вони вивчали традиції українського народу (традиційно люди збиралися разом і чистили річки, копали криниці, ставки) та історію України, свідомо ставали волонтерами або членами екоклубу, туристичного гуртка. Учитель, який пройшов практичну екологічну підготовку в екоцентрі, зможе створити туристичний гурток у школі, об'єднати учнів для плідної природоохоронної діяльності. Залучившись до туризму, учні краще будуть знати свій край, зберігати народні традиції, обряди, які здавна вчать людей розуміти велич та могутність природи, її явища. Люди навчилися поводитися в екстремальних погодних ситуаціях. Наприклад, у грозу не треба ховатися під деревами, а в оселі потрібно зачиняти двері, вікна. У туристичних походах школяри загартовуються. Вони залучаються до спортивних змагань, підіймаються в гори, живуть у палатках, навчаються готувати їжу на вогнищі.

Основна ж робота з підготовки майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання школярів проводиться викладачами з методик викладання різних дисциплін. Розглянемо потенціал деяких методик викладання з екологічної підготовки молодших школярів.

На заняттях з методики природознавства майбутні вчителі дізнаються про природу різних зон: лісу, степу, лугів, про життя їх мешканців. Вони ознайомлюються з прийомами й методами навчання, формами організації класу з метою якісного оволодіння учнями знаннями про природу.

Увага школярів звертається на взаємозв'язок усього існуючого в природі. Наприклад, внаслідок несприятливих погодних умов зменшується кількість корма для птахів, вони відкладають менше яєць. На шкільних уроках треба пояснити учням значення сонячного світла й тепла на Землі, навчити спостерігати за сезонними змінами в природі, їхньою періодичністю, розповісти про планети Сонячної системи, за допомогою пристрою телурія продемонструвати рух Землі навколо Сонця. З метою ознайомлення молодших школярів із розташуванням України на Європейському континенті на глобусі треба розглянути, з якими державами межує Україна, показати місце розташування найбільших річок: Дніпра, який розподіляє Україну на Лівобережну і Правобережну частини, а також річок Дністра, Буга. Вивчаючи природу України, учні запам'ятовують вислів „Без верби й калини нема України”.

На уроках природознавства учнів знайомлять із народним календарем погоди, який заснований на спостереженнях за явищами природи, за рослинами, тваринами. Наприклад, якщо вранці випала роса, то дощу вдень не буде; йде краплистий, рясний дощ, він швидко припиниться.

Люди підмітили, що квітки розкриваються в один і той же час, тому можна створити квітковий годинник, висадивши на клумбу різні квіти. Наприклад, квітки кульбаби розкриваються приблизно о шостій годині ранку.

На заняттях з методики природознавства майбутній учитель навчається проводити з учнями екскурсії на природу. Завданнями таких екскурсій може бути вивчення пород дерев, які ростуть в парках, біля будинків, а також в лісосмугах, лісах. Завданням екскурсії може бути ознайомлення із птахами, які живуть у даній місцевості. Птахів розрізняють за співом, розмірами, кольором пір'я, місцем розташування їхніх гнізд. На екскурсіях навесні, на початку літа учні спостерігають різнокольорових метеликів, красу яких люди зіставляють з красою квітів, а також бабок, бджілок, постійно зайнятих збором нектару, спостерігають непосидючих мурашок, які й по одному, і гуртом несуть потрібні їм частинки рослин.

Одним із видів творчої діяльності молодших школярів може бути складання і відгадування кросвордів, ребусів з біологічної або зоологічної тематики.

Щоб учні одержували більше інформації про природу, вчителі потрібно рекомендувати їм переглядати спеціальні телепередачі.

На заняттях з методики математики майбутні вчителі опановують методику ознайомлення учнів із розв'язанням задач з природним змістом, з побудовою діаграм, як засобу наочного порівняння певних змін у природному середовищі. Наприклад, задача: „Береза росте 100 років, а липа – 300. Якщо одночасно посадити два дерева таких пород, через скільки років залишиться одне дерево? Скільки ще років буде рости дерево, що залишилося?”

Наведемо приклад завдання для складання діаграми: „Вовк живе 15 років, заєць – 8 років, ведмідь – 34 роки, лев – 35 років. Скласти стовпчикову діаграму і на ній показати, на скільки років ведмідь живе більше вовка”.

При вивченні дробових чисел учнів знайомлять з інформацією, яка має такі числа. Наприклад, біля $\frac{2}{3}$ полів планети люди засаджують круп'яними рослинами.

На заняттях з методики вивчення української мови майбутні вчителі навчаються, як за допомогою яскравих образів персонажів казок, розповідей, а також загадок і прислів'їв здійснювати екологічне виховання молодших школярів.

У народних казках для звірів дібрано слова-епітети, які характеризують їх поведки в природі. Наприклад, вовчик-братик, лисичка-сестричка, зайчик-побігайчик, мишка-скряботушка. Найчастіше казки читають у школі, дітям казки читають батьки та вони самі. Великого значення для сприйняття образів казкових героїв має перегляд учнями вистав у ляльковому театрі, телепередач.

Дотепність українського народу в створенні образних порівнянь учні спостерігають при вивченні загадок. У казках кмітливість людей перевірялась за допомогою загадок та завдань на кмітливість. Наведемо приклади загадок з природним змістом: „Сам маленький, а шуба дерев'яна (Горіх). Один пастух багато овець пасе (Місяць і зірки)”.

Здавна люди в мові використовують прислів'я, які вчать поводитися в різних життєвих ситуаціях, влучно виражати стан природи. Приклади прислів'їв: „Де багато пташок, там нема комашок”, „Зайця ноги носять, вовка зуби годують”.

На заняттях з методики образотворчого мистецтва майбутні вчителі опановують способи художнього відтворення природи та соціальної дійсності, вміння виражати своє ставлення до оточення через художнє зображення.

У шкільній практиці вчитель учить дітей передавати настрої в образах персонажів малюнка. Слід відмітити, що дитячі малюнки яскраві, а малюють вони найчастіше природу за порами року. На дитячих малюнках, навіть зима має яскраве забарвлення: синє небо, жовте сонце, зелена ялинка, діти в яскравому одязі катаються на санчатах, лижах, ковзанах.

Молодші школярі люблять малювати квіти, дерева, річку, будинок, птиць, звірів.

Найкращі малюнки учнів подаються на різні види конкурсів. Школярі випускають стіннівки, роблять фотовиставки з природним змістом. Наприклад, тематика: „Екологічні новини”, „Мальовничі куточки рідного краю”.

На заняттях з методики музичного виховання майбутні вчителі навчаються дитячих пісень, у тому разі й про природу. У новорічні свята діти співають колядки, щедрівки. Традиційно на кожному святі й дорослі, і діти співають пісні. У піснях люди оспівують красу ялинки, берези, оточуючого середовища.

На уроках з учнями проводяться ігри з імітацією співів птиць, на впізнання пісень за їх мелодією. Технічні засоби допомагають учителеві не тільки запропонувати музику, пісні учням, а й показати їм природні пейзажі з відповідним музичним супроводом. Учні починають розуміти, що природа наповнена прекрасними звуками: дзюрчанням води в річці, шелестом листя дерев, неповторним стрекотанням коників, співом пташок. Кожна пора року має свої кольори, пахощі, звуки. Зима – білосиня із морозними пахощами, звуками скрипіння снігу. Весна має яскраве забарвлення квітами, зеленим листям, неповторними пахощами фітонцидів, голосистим співом пташок. Літо – зелено-червоне, з ароматом ягід і шумом гарячого вітру. Осінь – золотисто-червона, з пахощами опалого листя, шелестом дощів.

Діти, слухаючи відомий чарівний музичний твір П. І. Чайковського „Пори року”, вчать порівнювати різний стан природи.

Здійснення компетентнісного підходу в навчально-виховному процесі молодших школярів означає формування в них розуміння цілісної картини дійсності. Набуття природознавчої компетентності відбувається шляхом засвоєння інтегрованих знань про природу. Майбутнім учителям потрібно навчитися проводити інтегровані уроки. Наведемо тематику інтегрованих уроків: „Мандрівка екологічною стежиною”, „Збережемо природу”, „Звуки і краса природи”, „Розумна планета це рідна Земля”, „Світ, у якому я живу”.

Підготовка майбутніх учителів до екологічного виховання молодших школярів повинна вестися в таких напрямках: набуття знань про природу, про її закони і закономірності; вироблення екологічної поведінки на природі, оволодіння методикою формування екологічної культури дітей на уроках та в позакласній роботі. Сучасний підхід до реалізації завдань природоохоронної діяльності потребує від учителя впровадження в навчальний процес інформаційних технологій.

Список використаної літератури

1. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М. : Айрис-Пресс, 2004. – 576 с. **2. Дерябо С Д.** Экологическая

педагогика и психология / С. Д. Дерябо, В. А. Ясвин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 480 с. **3. Дробноход М. І.** Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою / М. І. Дробноход, Ф. В. Вольвач, С. Г. Іващенко. – К. : МАУП, 2000. – 76 с. **4. Річний** звіт про стан навколишнього природного середовища в Луганській області у 2002 році / Під ред. В. М. Кошеля. – Луганськ : МЧП „Копіцентр”, 2003. – 139 с. **5. Шматько В. Г.** Екологія і організація природоохоронної діяльності : Навчальний посібник (2-е вид.) / В. Г. Шматько, Ю. В. Нікітін. – К. : КНТ, 2008. – 304 с.

Нікуліна О. Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання школярів

Стаття присвячена підготовці майбутніх учителів до виховання у молодших школярів екологічної культури на уроках і в позакласний час. Наведені екологічні ситуації, які склалися в світі й потребують перебудови мислення людини щодо охорони природи, гармонійних відносин людини з природою. Показана цінність природи, єдність усього живого й неживого в складноорганізованій системі співіснування і розвитку. Розкрито напрямки екологізації навчальної діяльності підготовки майбутніх учителів. Подано дидактичний аналіз змісту деяких методик викладання шкільних дисциплін щодо розкриття їх потенційних можливостей екологічної освіти в початковій школі. Підкреслено роль традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідного краю.

Ключові слова: екологічне мислення, біосфера, екологічна культура, охорона природи, екологічна діяльність.

Никулина А. Д. Подготовка будущих учителей начальных классов к экологическому воспитанию школьников

Статья посвящена подготовке будущих учителей к воспитанию у младших школьников экологической культуры на уроках и во внеурочное время. Приведены экологические ситуации, которые сложились в мире и требуют перестройки мышления человека касательно охраны природы, гармоничных отношений человека с природой. Показана ценность природы, единство всего живого и неживого в сложноорганизованной системе совместного существования и развития. Раскрыты направления экологизации учебной деятельности подготовки будущих учителей. Дан дидактический анализ содержания некоторых методик преподавания школьных дисциплин относительно раскрытия их потенциальных возможностей экологического образования в начальной школе. Подчеркнута роль традиций украинского народа во взаимоотношениях с окружающей средой, воспитания любви к родному краю.

Ключевые слова: экологическое мышление, биосфера, экологическая культура, охрана природы, экологическая деятельность.

Nikulina O. D. The Professional Training of Future Teachers of Primary School to the Ecological Education of Pupils

The article deals with the problem of preparing future teachers for forming the ecological culture of pupils of primary school at classes and after school. The author gives the world-wide ecological situations which demand the changes of human mentality in the sphere of nature protection. The value of nature in the hierached system of co-existence land development is shown.

The content of some methodies of teaching school subjects is analyzed. Their potential in the ecological education of pupils of primary school is highlighted. The role of the traditions of the Ukrainian people in relations with the natural environment is determined.

Key words: biosphere, conservancy, ecological activity, ecological mentality, ecological culture.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Докучаєва В. В.

УДК 378.015.31:316.42

М. В. Соннова

ВПЛИВ СУЧАСНОГО МЕДІА ПРОСТОРУ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Серед інститутів суспільного виховання засоби масової інформації і пропаганди являють собою одну із найбільш сучасних, безумовно дійових і самих масових форм залучення молодого покоління до соціально-політичних, громадянських, моральних і культурних цінностей. Зацікавленість у перетворенні сучасних медіа у максимально ефективний інститут суспільного виховання все частіше проявляється у друкованих виступах і на педагогічних форумах. Засоби масової інформації роблять вагомий внесок у формування громадянської компетентності учнівської молоді взагалі й студентської молоді тощо. Наймобільнішими засобами естетичного, морального і громадянського виховання молоді є радіо і телебачення.

Метою даної статті є виявлення ролі та можливостей сучасних медіа щодо формування громадянської позиції та громадянської культури майбутніх педагогів.

Наукові дослідження проблем медіа освіти взагалі та соціокультурного потенціалу телебачення зокрема акцентують увагу на